

habil ulcinjanin

slaven radovanović

NEKA IM BUDE SVE LAKO kao što im je isopstvena isenka. A ja, dušo moja ustreljala, ja sam se uplašio njihova razgovora. I, svedok mi je Sveviđeći koji je sve predviđeo, pa li tu mračnu noć, i sav taj moj put, i bolesne koji su ostali da me čekaju, a, moguće je, i već je to neko negde zapisao: da se čitavi pokolji ljudski dešavaju ne bi li se dobro u pojedinom isplitalo; dakle, Avram David Hajim se okrenu i reče onome Lacmanu koji mu je pomenuo poredark istvarje zemaljskih, neka mu je put iak do obnove, ako je pravilno mislio iako nije htio da uvredi onoga koji je dao harmoniju i mir — dakle, reče mu: — Zar si ti, Arone Helcenbajnu, toliki put prešao da bi me oslovio navom i da bi me to upilitao? Zar to nisam objasnio u svojoj knjizi, zbog koje sam i izguran iz zemunske sinagoge? Neka je prosto onima, u njihovom neznanju, koji nisu mogli da ishvate špansku priču o Ben-Lamiji i njegovom ogledu is liglom.

— Avrame, istina ti je na usnama — oglasi se opet onaj derviš sejahin, svetih očiju i nežnog glasa — jer sinovi gluposti vide samo isliku, a niko od njih ne ponisti u nju. Ja sam čovek rođenjem svojim od velike vode, od Ulcinja kraj mora. Te tako, limam i ja putući o islici i o jednom dlijanu pri medžlisu, gde sam tu sličku izneo. Bilo je: da je po svom crnom moru od oluje jedan jedrenjak propadao u strašnoj buri o srušenoj kamenje. Dobro ljudi, kazao sam im, taj brodolom o čemu govoriti? I nemojte se pomestiti, nadodac sam im, na toj navigiji s jednim jedrom bio je samo jedan čovek. O, koliko je carstvo glupoštii! Stadoše me ubedivati da govorim kao čovek koji nikad nije video mora. Gde i kako to izgleda jedrenjak is jednjim jedrom? To može biti samio barka, tvrdili su, a onda i nije čudo što ju je malo veći vetr razbio o obalu. Neka bude i barka, kazao sam ne bez jetkosti, ali da li je važno šta je: barka ili jedrenjak, a i ta bura, sve to nevreme i potonuće, da li je to važnije od onoga koji je to sve morao da preživljava? Na to su istinovni miralka, gordoštii i gluposti učutali; da bi mi potom rekli: Pa, čovek je nastrađao? Nije, rekao sam, on je izdržao sva iskušenja i pobedio sve iste nemani. On je otkrio: koliko da se pobede neprljateli Svetlosti, bio je u istrašnoj borbi protiv miraka i ispevao je najdivnije istihove istilini i srcu. Ali, on je potonuo, nevreme je bilo strašno, rekli su oni koji se povode šejtanom, a njihova glupost im je dozvolila te su mi se našmeli. Nije, rekao sam im ponovo i prijetio da me mrze s onom žestinom od koju su bili i sačinjeni. »Zemlja«, setio sam ise, zapisano je, »čuvaj se zemlje!« Bilo ih je devet ljudi, a to je došlo ju onim časovima kao devet brda zemlje! Znao sam da će me sutra javno pogubiti, isamo alko ostanem u toj kasabi. Pa šta je onda? Upišali su i behu kao deca, a čovek je najopasniji, po svemu, kada se ponaša kao dete. Pošao je neko drugi, onaj

tamo, onaj koji je saznao, onaj koji se još borii s morem. Gde možemo da ga nademo i da ga pitamo? Da vidimo da li govorio istinu? Jer, kalko tli kažeš istreće (bejah banuo u tu varoš) »onaj tamo« može biti isamo neko ko je u smrtili! A to je bogohuljenje! Ako ne dokazeš da li drugo mislio, neka ti Pravednik pomogne, odgovaraće za te teške reči! U vama svima je po jedan sakriveni, o neukli ljudi, rekoh im i oni zanemreš. Naterajte vase treće oklo da progleda kroz mračnu neukost; kroz krvavu iskušenju put vodi u carstvo Svetlosti! Kod tih mojih reči, stadoše da primaču glave jedni drugima i da šapuću. Ostadoh sám isvojim iskušenjem, pa se obratih beloj bradi najstarijeg medu njima: Nije to dobro. Dozvoliti iste sebi da se uprljate. Pozvali iste nepoznatog čoveka iž kirčme na razgovor. Učinio vam se dervišem koji zna. I rekli iste mu: da retko navraćaju učeni. On vas je uđoštojio došavši k vama. I evo, vi ga već oštuđujete. Neka mi onaj na dan moga ikonu podari isvetlosti, pomislilih; jer mi nikao nije od njih odgovorio, jer me niko od njih nije pogledao. Samo isti smrđljivi čuvari ada glurli, nemi i islepi, mislih, a kako sam mogao od istiline o d i s t u p i t i ? Baš onako koliko je govorio Dul Baba, onaj koji je osnovao red kojem pripadam. Dul iz Horesena, ispitivatih tada sebe, jer iš sám nebi učinih na zalazu, da li je on mogao u Budimiu gnadu olako da ispušti ižubav malog Jevrejčeta? A kad je detetu triput udahnuo u usta i kada je ovo naučilo sve Sure i izgovorilo ih pred budimskim kadiljom — zar je Etem istime zanematio istinu? Dul Baba je grizao aslar i bilo je jerenjak kao i ti, rekose mi njihovi zli jezici. Nego, da čujemo svoju mudrost do kraja o brodolomu i buri, ili više nemaš šta da kažeš? O, neukli! povikah, osećajući da je njihova glupost moju studbinu zapečatila; ovde mogu priču o brodolomu da završim, jer se ogrešište o sen jednog šehita, no ja ču, ipak, pokušati da vas produbim. Slušajte me dobro, vi koji ličite na onog neukog koji je ranjile došao s njive i tražio nezgostovljeno jelo od žene: Zamislite u vašem neznanju da taj strašni vetr predstavlja život, a jedrenjak vaše bicę, vašu ličnost bila bi taj moreplovac čija je mudrost plovilba po cenu svega i po svakom vremenu, jedro bi bilo vaš razum, nesrećnic!, koje vas ne vodi jer ga ne podešavate dobro svojim rukama, ono sluša vetr i sva devotorica iste brodolomci koje će vetr razbiti o obale! Vi ste se prepustili oluju isamouštenja, dodadol mirno. Oni poskačaše na noge: Nisi prvi, drski istreće!, koji tako govoriti u lovoj varoši! Svraćamo im svakog sumnjuvog! Proveravamo njegovo znanje i učenje! Blće nam draga kada te sutradan duhovni sud osudbi na kamenovanje! Reci nam isamo, kaza onaj najstariji medu njima, kome se pakao ogledao na čelu, da li i oni koji nisu pravoverni mogu istidi u blaženstvo Alahovo? Svako, odgovorih i dalje mirno, ko odagna svoje slepillo, ko se probudi i ko hrili k znanju, jer znanje, slepec moži, krepi. Znači li to: da su David-bej i Avram-bej, i svi oni koji nisu videli Medine, pravoverni? Jesu, usliknuli radostan. I svi oni podvijniči koji su vas u bogougodnom delu nadvišili! Znao sam, uživku jedan od njih, da ovaj derviš, s crnom čalmom, drži kod sebe tajnu religiju Hamzevinu! Da li si iz Posavine, latalico? Ja se našmejam, jer držim da ima časova ljudskih kod ništa drugo ne možeš pred glupošću. Ele, stoži pišano: »budi našmejan i tih!« To ih razjari: Založimo mu vatru na grudima, pa ga potom dajmo mulji na kamenovanje! Nije bolji od ostalih koje je put naveo kroz naše mesto! Najveće delo je isterivanje jeresi, braćo moja, talko stoži u Kuramu! Ja se podligao i (kao ovde pred vama što ču učinili) razdržljih haljine na grudima. I evo, crne i ogromne rane sve do koiske koju sad vidite i u toj prokletoj kasaobi, za koju mi je rečeno: da me put mora navesti; nju isti taj glupi skup vide, I razmakoše se. A ja ugledah, kroz pendžer, glavu mogu konja koga ostavish pred mehamom i koji me pronade. Veština prizivanja, naučena kod belog Arapina iz Ulcinja, čiji ti pečatan avaz i donosi Avrame, još jednom mi pomože pred aždajom koja me je pratila još od Konije. Vi, mlini, kao vatreći bik, koji iste nespobni za dva koralka, čujte! U Komiji su proverivali oni koji će ostati u mraču na dan istrašnoga suda, a koji su ostali nemi, kao arabljanski dugorepi majmuni, pred natodom onoga dana kad su mi stavili uglevlje na grudi, proveravajući koliki je dijamant koji nosim u sebi! Proveravali su koliko je Habil Ulcinjanin ralskrio nepoznate šume! I koliko još imam do blažene luke! A onda, načinio sam da se uplaši i da postanu plašljivii kao deca, a nemušti kao zveni čovekove! Pred nemim čuvatima, konj moj dove i kopitom minno razgrnu uglevlje is mene i obliža mi ranu; iz gužve se izdvajaju čovek blagoga lika i odveza mi ruke i noge, rekavši: »Ja sam hodža iz Sirvana, nešto je danima nagonilo na put doldve. A ovo nije ni Meka ni Medina. Od sada verujem u red kojem pripadaš, moli se za mene.« Bacih se svom iszagom prema pendženu, jer poštovanu iskupe za kog držim da je pravedan, moji duščani u tom zlom mestu behu užasnuti pred glavom mog konja koji je provirio u njuškom unutra. No, kazano mi je i predređeno: da će mi hoditi manušen i uže pokidano baš u tom mestu (čije vam име ne mogu otkriti, jer me očekuju povratak), koje isto sam može da bude mračna reka bez dna, mesto na kojem se okupljaju oni koji istoje liza oluje i nereda. I kao što vam rekoh, bilo sam na domaćku ispunjenja, kada se iz one gomile sinova mrača izdvojii jedan golem kao međed. Bi mi jasno da Misinski spisi pravo govore: »Ako krene da te prozderet — talki istoje i krokodil izvornih leđa, teško tebi: Šta ćeš uđiniti?« I ja suvom drenovtiniom, s kojom se toliko poštapaš uđuti u svetom, prosuh mozak tom međedu krokodiske snage. Uprijah ruke. Poremehi karlike u lancu. Plakah i pitah isamog sebe: Kako da učinim dobro, a da se u isto vreme oborim na zlo? Kao što vidiš, obukoh se u kostret, a ni snu ne dam da dođe: Prokovah dasku klinčima i na mjoj ispavam, leđa su moja u rama. Eto, to je priča o onome što sam doživeo pre nego što su me dan i noć, čas i hod naveli dovde, na te tajne poslove u Beogradu, a po ponuci iz Ulcinja. Ja i moj prijatelj koga, s gadnjim ožiljkom preko očiju, vidiš islepa kraj mene, kod Niša udosmo među ulemu carisku koja je donela u Beograd sultananatihišen, a na dan Rebe-iil-Ahara hiljaduvestačetredesetprve po prorovkom kalendaru. I ovo poslednje što vam rekoh, o putu s cariskom pratinjom, bilo bi sve o površini stvari, o onome što plovi pred okom ljudskim i što bi moglo da se opipa, a što je, na nesreću neukih, najmanje važno i samo bleda islika, varka na površini vode, nešto što uopšte nije važno.

NAPOMENE:

derviš-sejahin, tur., derviš skitač, latalica molab rav, hebr., učitelj divan, tur., razgovor medžlis, tur., veće, skup uglednih ljudi naviga, ital., manji brodići ili jedrenjak sejtan, arap., davo Dul Baba, osnivač sejahinskog reda Horesan, persijska pokrajina dul, tur., ruža Etmen, prvobitno ime Dul Babe, pre njegovog posvećenja Sure, knjige proroka u Kurantu aslar, tur., opijum sehit, arap., sveti lice David-bej, Avram-bej, tur., u smislu: David i Avram proroci Starog zaveta Hamzevije, sekta u Islamu; osnivač Hamzevija iz Pošavine; u srednjem veku ova sekta je pokušala da izmire islam i hrišćanstvo avaz, tur., glas Konija, oblast u Selđučkoj Turskoj Sirvan, pokrajina u Persiji ulema, tur., pratiča, svita Rebe-iil-Ahara 1456. god., što po Justinianovom kalendaru odgovara: drugoj polovini septembra 1829. godine Ben Larija, hebrejski mistik oko 90. god., osnivač palestinske Kabale, jedan od tvoraca kabalističkog učenja raširenog u srednjem veku među španskim Jevrejima